

Korte boekbespreking

Christenen in het publieke domein

G.J. Schutte

De vraag naar de positie van christenen in het publieke domein is weer volop actueel. Weliswaar zijn de kerken in de afgelopen decennia steeds meer naar de marge van de publieke samenleving gedrongen. Maar niemand minder dan de voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, de rooms-katholieke prof. W. van de Donk, ziet hierin juist een uitgelezen kans voor de kerken. Aansluitend bij een studie van zijn Raad constateerde hij dat de kerken meer dan enig ander op de werkvloer van de samenleving aanwezig zijn. De marge van de samenleving is zijns inziens geen tobberige uitkomst van secularisering, maar een aanlokkelijk en kansrijk perspectief voor een zinvolle rol in het publieke domein.

Met deze uitspraken in een lezing voor de Raad van Kerken op 19 januari 2007 sloot Van de Donk aan bij het thema van een interessant boek dat enkele maanden tevoren verschenen was als lustrumbundel van de reformatorische studentenorganisatie CSFR. Centrale vraag in dit boek is hoe kerken en christenen in Nederland zich vandaag dienen op te stellen in het publieke domein. Op de achtergrond van deze vraagstelling staat de constatering dat zich in Nederland zulke ingrijpende veranderingen hebben voorgedaan, dat naar de mening van velen voor kerk en religie nauwelijks meer plaats is in de publieke samenleving.

Strijdbaar of lijdzaam

Een keur van auteurs laat hierover vanuit verschillende invalshoeken zijn licht schijnen. Daarbij keren twee trefwoorden, die een dilemma lijken uit te drukken en die ook in de titel van het boek voorkomen, steeds weer terug: strijdbaar en lijdzaam. Termen die zeker voor degenen die zich bij CSFR betrokken weten, zeer herkenbaar zijn. Maar de inhoud van de meeste bijdragen is ook voor gereformeerde lezers instructief en leerzaam.

Er wordt terecht aandacht gevraagd voor de grote veranderingen in de Nederlandse samenleving, in het bijzonder sedert de jaren zestig van de vorige eeuw. Vooral de volkskerken hebben enorme aantallen leden verloren. Maar ook zij die kerklid gebleven zijn, hebben de invloed van culturele veranderingen ondergaan. De ontwikkelingen in wetenschap en techniek laten kerken en christenen niet onberoerd. Onder de indruk van al deze en andere veranderingen is het verfrissend de uitspraak te lezen van de Amersfoortse predikant dr. A. Plaisier (PKN): 'Er is maar één werkelijk "nieuw" feit in de geschiedenis en dat is de komst van Jezus Christus. Met zijn komst heeft God de wereldgeschiedenis uit de oude voegen gelicht en op nieuw spoor gezet. Daarmee vergeleken is de Verlichting een kleine beweging.'

Christelijk-sociaal

Het boek bevat ook enkele mogelijke toekomstscenario's en een reactie daarop van een politicus en een predikant. Het CDA-Kamerlid dr. J.J. van Dijk hoopt op en ziet mogelijkheden voor een nieuwe christelijk-sociale beweging. De spil hiervan zal zijns inziens worden gevormd door het CNV, de EO en de KRO, de protestants-christelijke en de katholieke onderwijswerkgevers en de VU-Windesheim voor het wetenschappelijk en hoger onderwijs. Rond deze kern zou ook plaats zijn voor andere niet specifiek christelijke organisaties en personen die met hun uitgangspunten en doelstellingen nauw aansluiten bij het

christelijk-sociaal denken. Deze nieuwe christelijk-sociale beweging zou antwoord moeten geven op belangrijke maatschappelijke en politieke vraagstukken voor de toekomst. Opvallend in deze benadering is, dat Van Dijk wel een plaats ziet voor bepaalde niet-christelijke organisaties, maar geheel voorbijgaat aan het bestaan van gereformeerde en reformatorische organisaties. Verkeren deze in zijn ogen zó in de marge van de samenleving dat voor hen geen zinvolle rol in het publieke domein is weggelegd? Alleen al het verschijnen van dit boek bewijst echter dat ook daar wel degelijk wordt nagedacht over de positie van christenen in het publieke domein, waarbij - voeg ik eraan toe - de Bijbel een meer gezaghebbende plaats inneemt dan bij de meeste door hem genoemde organisaties.

Elders in het boek wordt aandacht gevraagd voor de cruciale betekenis van de kerk en haar prediking. De emeritushoogleraar De Krijff schrijft heel kritisch over wat hij noemt de verschuiving in de theologie van denken naar ervaren, van begrip naar gevoel. Dat heeft zijn weerslag in het theologisch onderwijs en in het karakter van de kerkdienst. Heel puntig roept hij dan uit: 'Het is allemaal ervaring, ervaring, ervaring.'

Gesteld voor de vraag waar dan voor kerk en theologie de uitdaging van vandaag ligt, is zijn antwoord even puntig: 'Exegese, exegese en nogmaals exegese!... Voor de prediker geldt voorts: theologie, theologie, theologie!'

Ook al is Van Dijk politicus en geen theoloog, toch had ik graag iets van deze scherpte ook in zijn toekomstvisie terug willen zien. Nu volstaat hij met de wens uit te spreken dat de kerken, na alle fusies en reorganisaties, meer aandacht zullen hebben voor hun *core business*, zodat zij zich ontwikkelen tot inspirerende plekken waar gelovigen werkelijk toegerust worden om onbevangen vanuit hun christelijk geloof in de wereld te staan.

Vreemdelingschap

De tweede reactie op de toekomstscenario's is van een andere orde. Ds. W. Visscher (Ger. Gem.) wil geen keuze maken tussen een strijdbare en een lijdzame opstelling, maar wil beide in het perspectief plaatsen van de vreemdelingschap. Bijbelgetrouwe christenen moeten in de huidige seculiere samenleving zijns inziens lijdzaam zijn in het dragen van het kwaad in deze wereld, maar strijdbaar in het opkomen voor Gods woorden en daden in deze samenleving.

Ook één van de redacteurs van het boek, de gereformeerde bondspredikant en hoogleraar dr. G. van den Brink, komt in een inleidend artikel in eigen woorden tot een vergelijkbare conclusie. Verwijzend naar de gelijkenis van het leegstaande huis (Mat. 12:43-45) wijst hij erop, dat deze gelijkenis geen stand van zaken vaststelt, maar te denken geeft: 'Te denken én te handelen. Strijdbaar waar het kan, omdat het niet aangaat een cultuur ten onder te zien gaan in allerlei oud en nieuw heidendom zonder daartegen in verzet te komen. Maar tegelijk lijdzaam waar het moet.' Hij sluit af met de volgende conclusie: '*Christenen hoeven niet de wereld te veroveren, te vernieuwen of haar zelfs maar structureel te verbeteren - van die illusie zijn we genezen. Als zij als het zout der aarde maar niet smakeloos worden.*'

Terug naar het abc

Deze laatste zinnen blijven bij mij hangen. Ze plaatsen ons met beide benen op de grond. Het komt inderdaad aan op de smaak van het zout. Maar is dat alles? Hebben we als kerken en christenen niet méér te zeggen? Enkele malen wordt in het boek herinnerd aan het werk van dr. K. Schilder *Christus en cultuur*. Het blijft echter bij een herinnering. Mag ik dan iets uit dit werk in herinnering roepen?

Schilder noemt Christus de tweede Adam, die als ambtsdrager in het midden van de geschiedenis teruggrijpt naar haar begin en naar de daarin gestelde beginselen. Door voor Gods oog zijn ambt te bedienen vat hij de grote reformatorische taak van terugkeer tot het abc van de levens- en wereldorde op: *'God dienen in het concrete leven, God gehoorzamen in alle functies van het bestaan, Gods uitgedrukte wil volbrengen met al wat in ons is, en zulks te midden van, en in organisatorisch verband of verbond met alles wat om ons is - ziedaar dit abc.'*¹

Schilder realiseert zich heel goed, dat deze dienst tot de dag van de wederkomst, deels door eigen schuld, onvolkomen is. Maar we moeten ons als christenen inspannen tot een gezond, rijk, breed cultuurleven, zolang 't nog kan: *'Want Christus stelt de plicht tot cultuur. In de cultuur niet mee doen, betekent dienstweigering van Gods arbeiders. Het betekent God niet in het Zijne dienen.'*²

Dit brengt hem dan ook tot de conclusie dat onthouding van cultuurarbeid nooit 'in zichzelf' begeerlijk mag heten: *'Ze kan alleen dan goed en geboden zijn, als ze opgelegde noodmaatregel is.'*³

Deze woorden van Schilder zijn al meer dan een halve eeuw oud. Maar wil ook de kerk van vandaag vanuit de marge van de samenleving een zinvolle rol in het publieke domein vervullen, dan kan zij niet volstaan met het zoeken van een goed evenwicht tussen strijdbaarheid en lijdzaamheid. Dan is een voortdurend teruggrijpen op het abc van de levens- en wereldorde een eerste vereiste.

N.a.v. Gijsbert van den Brink en Elco van Burg (red.), *Strijdbaar of lijdzaam. De positie van christenen in het publieke domein*, Groen, Heerenveen, 2006, ISBN 90 5829 461 7, 378 pag., prijs €19,50.

Noten:

1. *Christus en cultuur*, Franeker 1953, p. 43.
2. A.w., p. 91.
3. A.w., p. 94.